

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dne vsakega mesca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj VIII.

V Ljubljani 1. februarja 1868.

List 3.

Večer.

Na jasno, razpéto, večerno nebó
Tak rado ozira se moje okó,
Kjer zvezdice drobne prijazno migljajo,
In luno sestrico med sabo imajo.

Tak mirno in tiho, ganljivo je vse,
Kjer Večnemu slava se vedno daje,
Tam gori je tempelj nebeški nam pravi,
Odpira edino se božji le slavi.

F. P—r.

Učitelj naj se vedno izobražuje.

Učitelj naj nikar ne misli, da je že dovolj izobražen, če malo več vé in razume, kakor njegovi učenci in njegovi sosedje kmetje. Učitelj se pri učencih navadi vedno zapovedovati in reči po svoje pojasnovati, in pri tem se mu dostikrat rodi nekaka domišljija, ki ga stavi nad vse drugo, kar je zunaj šolskega življenja. Učitelj naj svoje vednosti razširja daleč čez šolski prag, in naj se neprenehoma skerbno izobražuje; omika nima konca, ne kraja, in ne pozná nikakoršne meje. Učitelj pa se izobražuje s tem, da prav bere in premišljuje. Pa bo rekel kdo: „Sej bi bral, ako bi imel kaj. Nove knjige in časopisi veljajo denar, jaz pa denar sva pa dve nasprotni reči“. — Bil je star modrijan, ki je imel samo eno knjigo, in le to je vedno prebiral in premišljeval, pa se je tako izobrazil, da so se ga

vsí njegovi verstniki bali, in so djali: „Tako govori mož ene knjige“. — S tem zgledom ne terdimo, da bi učitelju ne bilo treba knjig in časopisov, temuč le kažemo, da tisti, ki ima polno omaro zaprašениh knjig in na kupe časnikov, še samo zavoljo tega ni izobražen in olikan, ako se sam za to ne briga in ne trudi. Vsakemu, posebno pa učitelju veljá zlato vodilo: „Beri eno reč tako dolgo, da jo razumeš in si jo dobro v dušo vcepiš“. Nauk, v katerem naj se učitelj posebno uri, pa je:

1. kerščanski nauk. Žalibog, da jih je mnogo, ki pravijo: „Kerščanskega nauka sem se učil v šoli toliko, da ga imam vedno dovolj“. Taki pozabijo kmali, kar so znali, in na zadnje vejo kerščanskih resnic manj od prostega kmeta. Kerščanski nauk mora imeti svojo podlago v sercu. Kako bo učitelj svoje učence ogreval za lepo kerščansko življenje, če sam nima v sercu iskre za to? Učitelj naj tedaj kerščanski nauk, posebno cerkveno zgodovino, rad bere in premišljuje, in naj si tako nabira dobrih zakladov za sé in za svoje okoliščine.

2. Učitelju naj bo za kerščanskim naukom prvi nauk materni jezik. Učenci v ljudski šoli se ne morejo veliko učiti jezika, toda tirja se, da ga učitelj dobro razume. Ako je učitelj dobro izurjen v besedi in v pisanji, je to že živa, naj boljša slovnica za učence. Kar učitelj govori, piše in popravlja, mora biti čista beseda in čerka, če hoče, da se učenci učé prav govoriti in pisati. — Se vé, da je učitelju v Avstriji za maternim jezikom tudi treba, da zna še kaj drugih jezikov. Tudi v teh naj se tedaj učitelj, kolikor je treba, uri, če noče biti med zaostalimi neomikanci.

3. Učitelj naj se vadi v številjenji, v zemljepisji, in naj bere občno zgodovino. Ti nauki so že sami po sebi tako mikavni, da jih človek, ki se hoče količkaj izobraževati, nikakor ne more prezirati.

4. Učitelj naj se uči poznavati naravo. Tega nauka je učitelju toliko bolj treba, ker ga posamni in sploh šolski nauki nikjer ne smejo pogrešati. Tu sem se šteje tudi umno kmetovanje, sadjereja i. t. d.

5. Učitelj naj dobro pozná in naj ima v glavi in v sercu šolsko ali pedagoško slovo starejih in novejših časov. Vsak delavec in rokodellec ima svoje prihitljeje; koliko bolj mora tudi učitelj vediti in poznati pravo pot, po kateri svoje učence naj bolje vodi in naj gotovše pripelje do pravega namena.

6. Posebni ali namečni nauki za učitelja pa so še: godba in petje, risanje, telovaje itd., brez katerih tudi ne more dobro shajati.

Tu je le prav poveršen in kratek načert, po katerem naj se učitelj izobražuje. Vsak naj si ga sam razširja in po svojih okoliščinah nadaljuje.

Ta načert naj velja tudi za odgovor tistim marljivim mladim učiteljem, ki so „Tovarša“ prašali, v čem in v katerih naukih naj se izobražujejo. Vsem pa naj velja načelo: Učitelj naj se vedno izobražuje. P.

Stari in mladi Slovenec.

Biti.

S. Biti in se biti, kakor tudi sedaj. Dobra se mi zdi razlaga bič flagellum, funis imprimis e iuncu tortus, iuncus nsl. bičje. Bilo pa bilice ali nsl. bilce tintinnabulum. Bitljiv je človek, ki se rad bije ali tudi prepira, litigiosus, kakor bodljiv, pungens, ki se rad bôde, bodljivo ternje, bodljiv vol.

Bid-obidêti.

S. Iz te korenike je sploh v navadi bedak t. j. neumen človek, in bednica t. j. revna, ubožna koča. To mi kaže, da stsl. bêda necessitas sila, potreba, se da rabiti v notranjem ali duhovnem in v vnanjem ali tvarinskem pomenu. O bêda t. j. o reva! Na to meri tudi Vaše bêditi cogere siliti in interrogare prašati.

O. Bid-obidêti in obiditi (scr. bhid findere, violare) t. j. injuria afficere krivico storiti, obida injuria, bêda necessitas, pobêda victoria zmaga, bêtînû, bêtîno, obidno itd. je prav pogostno tudi v družih jezikih slovanskih (cf. bbgeni i. e. bëjeni fris.)

S. Bedno živim, bedna žena, bedna Mara (hrov. Marija), bedna pot, bedno govori, piše; beda, obida, bedno mi je; bedo komu storiti; morska beda; rana se mi bedno celi; bedno ga derži t. j. komaj, težko, hudo. Prav vstregla bi mi časi Vaša pobeda t. j. victoria, ker s svojo „zmago“ si tolikrat le bedno pomagam.

Bil-obilije.

S. Iz te razlagate tudi bëlû albus, in pinguis, nitidus, largus ter primerjate novosl. zabeliti. Jed se beli; železo razbeljeno se svêti; ta človek je debel, da se svêti; obilno živi; obilno dobrote deli itd. Bêlêgû pa, pravite, je symbolum, signum?

O. Bêlêgû je moja, pa tudi serbska, ogerska. Z njo se vjema hrovaška bilježiti notiren, bilježka nota znamnje, opazka, bilježnik Notar.

S. Slovenci imamo bilježnike ali notarje; kaže nam sedaj rabiti tudi to besedo. Pa ne, da bi se imenovali tako, ker jih našim ljudém bélijo in jim marsiktero tudi hudo zabélijo?!

Blagû.

S. Kadar ima Gerk svoj *ei* samo za-se ali v sostavah, skoro vselej se bere staroslov. blago. Blag je lat. bonus, blažen lat. beatus; in koliko lepih pomenov ima blago (bonum, bonitas, Gut, Güte, Gnade, Heil, Segen, irdischer — himmlischer, Schatz, Reichthum, Vermögen, Waare.); stsl. blago mûnê, blagor meni, o me felicem; blagože interj. *εὖ γὰρ* nsl. blagor, quod substantivum non est!

O. To je res. Namesti mojega -že si olikal si ti -r na pr. kdor, kar, kadar, in tako tudi blagor.

S. Pa mi ga sedaj ne ubranite, ker sem se ga preveč navadil in ga narod moj res govori: blager ali blagor, blagrovati itd. Sicer pa nočem Vam zdaj pobirati mnogih sostavljenih, časi prav lepih in potrebnih; le z obrazili ali končnicami olikane me mikajo, na pr.: blago, blagota, blagyni ali blagynja, blagosti, blagostyni-nja, blaženistvo itd.

O. Piši in govori jih bolj pogostoma. Rusi imajo blagaja n. pl. Güter, Vermögen, in od tod so tvoji blagaji, blagajniki t. j. penezničarji ali denarničarji (Schatzmeister, Kassier), blagajnica itd.

S. Kakor sem si blagajnika koj prilastil, tako si bom tudi blagost, blagota, blagotina, blagovitost in posebno v pridevniki: blagostno, blagotno, blagovito, blagoslovno itd. Naj tukaj le še opomnim, da, kakor pišem jaz sedaj blagoslovljati in blagoslavljati, tako se bere že pri Vas oboje (cf. slaviti in sloviti).

Blazniti.

S. Kako blizo si je blažen in blazen, in vendar, koliki razloček! Pred nekaj časom so pisarili o blaznih ali norih, in o blaznici ali norišnici, ki se je neki precej razširila, ker se blazni vedno množijo na svetu.

O. Blazniti koga in blazniti se, blaznū m. in blazni f. error, scandalum. Menda je bolje, da pišeš blazen, blazni, ž. sp., kakor kazen, kazni itd.

S. Bere se že nsl. blazniti impedire, scandalizare, delirare, stultizare, blasphemare, in blazen stultus, blazljiv blasphemus; hrov. blaznik t. j. lizun adulator.

Blizū.

S. Dasi navadno pišem blizo, vendar naj me ne moti, kedar berem nsl. bliz ali celo blizu, ker tudi stsl. se čita sedaj blizū, blizi, sedaj blizē, blizu, in blizno. Iz blizo je primerna stopnja bliž e. Mika pa me Vaša pridevna oblika blizū in blizū k ū, bliz o k ū. Kakor pravim berz-a -o, nizek, nizka-o, visok-a-o; zakaj bi ne djal tudi bliz e k, bliz k a, bliz k o, kar mi je bolj všeč mimo blizok.

O. Čeh piše blizko, kakor ti nizko. Jaz imam razun tega blizokū, blizoka, blizikū, blizika, blizini in blizinikū propinquus, assessor, consanguineus, m. f. Hrovatu rabi sedaj blizika v skupnem pomenu consanguinei rojaki ali sorodniki po kervi. Bliznič, bliznici in blizneta pl. n. διδυμοι gemelli.

Bleſti.

S. Bleſti bledem in blađiti blodim se strinja v pomenu in po obliki (cf. vesti vedem in vodim, bresti bredem in brodim). Pač prav ste zaznamnjali dvojno zmotnjavo uma in serca z motnima glasnikoma. V poslednjem pomenu se nahaja celo v novoslovenskih bukvah po gerški in hrovaški besedi nespodobna; naj bi se jemala tedaj, kadar je treba, iz omenjenega glagola: blađiti, bloditi - bluditi, blodnik, blodnica, blodnja, blodiv, bloden luxuriosus, libidinosus, .. in bleſti, bledenje, blodiv, bleden nugax, obleden insolens, insipidus.

O. Čeh pisari blud in bloud, blouditi, Hrovat bluditi, Slovenec zabloda error (zablôja, oblôje, s kterimi se svinjam jêd zablôji miscetur) itd.

Bogati.

S. Veseli me, da se vendar nahaja v stsl. bogati ser-

vire, kar pomeni nsl. obedire, dasi pravite: quod tamen germ. folgen esse videtur. Da le pravite „videtur“! Bogati, bogljiv, nevbogljiv itd. sklepam raji z Bog, po Bogu.

Božnica.

S. Božnica *ναός* templum. Božnica ili cerkov, pravite, kakor ubožnica t. j. hiša za uboge. Alojznica, mi je djala priprosta slovenska ženica, nam. Alojzjevišče, hiša za Alojznike.

Zemljepisje v ljudski šoli.

(Dalje.)

§. 5.

Stermina, stena, propad ali propast, brezno, predor, goltanec (Schlucht), prigoltje (Nebenschlucht), progoltje (Haupt-schlucht), korito, dol, dolina, dolināce.)*

J. Na gorah bi rad zmirom stanoval; čista sapa tukaj veje, človek prosteje diha, vse je nekako sveto, mirno in tiho, in nama pod nogami leži svet; okó pa gleda po hribih in dolinah, planinah in ravninah.

O. Po letu in za nekoliko časa bi bil ti že tukaj, a že po Malem šmarnu pridejo neprijetni, merzli in deževni dnevi, in po zimi pa pribežé še divje živali iz teh krajev v nižje hribe. Pa tudi po letu v hudem vremenu je tukaj strašno. Nevihta ni nad nami, ampak prav pri nas; silno germenje, ki od skal odmeva, je strašno in grozno človeku in živalim.

J. Tedaj tukaj ni tako prijetno, kakor sem si mislil; pojdiva hitro doli, da naju ne vjame hudo vreme!

O. Tako hitro še ne bo prišlo, vendar če hočeva pred nočjo domu priti, morava že navzdol odriniti. Visoko sva prišla, pa ravno tako nizko bova mogla stopati. Gledal boš danes silne stermine, globeli, visoke pečine in strašne prepade.

J. Kje pa je to? Pokažite mi!

O. Ravno tukaj pred nama zijá strašni prèpad, tedaj ne enega koraka naprej, da ne padeš v neizmerno brezno, iz ktere ga bi javelne kedaj prišel. Glej tam le pod sedlom je gora

*) Te besede niso skovane; nabrane so iz zaklada ljudskega jezika, ki nam jih je dal in nasvetoval pravi izvedenec v tej reči. Vredn.

tako sterma, da ni mogoče naprej; navpična skala šterlí na kviško, in zapira vsako stopinjo.

J. Pa kako bova prišla navzdol?

O. Pojdeva nekoliko časa za to steno, in potem prideva do predora, po katerem prideva v goltanec.

J. Tega pa že zopet ne razumem; povejte, kaj je to?

O. Le hodi za menoj; boš vse sam vidil! Gresta še nekoliko časa za robom, in prideta med skale. „Glej“, pravijo oče, „tukaj za skalami je prederto, in po tem predoru pojdeva navzdol“. Varno stopata navzdol. Čez nekoliko časa Janezek postoji, nazaj pogleda in pravi:

J. Glejte oče, že sva pustila za seboj strašno pečevje, in tukaj še le prav pregledam, kako sterme so skale, pa tudi dolina, kamor bova prišla, je kaj tesna, in hribi so tako blizo skupaj, kakor da bi hotli braniti izhod iz teh krajev.

O. Zato se pa taka ozka dolina imenuje goltanec, ker svet je tukaj zagoltnjen ali stisnjen. Ko prideta v dno, se veselo oddahneta, kajti iz dna se je še le prav vidilo sterma pečevje. Stopata urno naprej, zavijeta se okoli skalnate stene, kar se dolina razširja. Janezek se veseli, ker upal je, da bota že kmali v dolini. Oče pa začnejo dalje govoriti: „Sedaj prideva iz prigoltja v progoltje, in po tem koritu bova dolgo stopala, preden se nama dol razširi, hribi na obeh straneh pa nižé.

J. Jaz tukaj ne vidim koritov.

O. Kaj pa da, takih ne, iz katerih domá živino napajamo, ampak vsa ta dolga dolina, po kateri pojdeva, je ozka in na obeh straneh jo obrobujeta visoke goré, tedaj se ji to imé pri-lega. Povsod, kjer so višave, morajo tudi biti nižave, manj znatne so v ravnini; majhna nižava se imenuje dol; večja in daljša med gorami je pa dolina; v holmovitem kraju se pa versti holmec za holmcem in dolina za dolino, tedaj pa temu pravimo dolináče.

(Dalje prihodnjič.)

Učitelj praša svojega tovarša za svet.

Dragi moj soterpinec! Vertoglav človek vse napak vidi; kar je od spodej, deva na vgor, kar je pa zgorej, deva pod noge. — Ker se dan danes na svetu tudi tako godi, pa sklepam, da je svet vertoglav. Ljudjé, kateri so že pozabili 10 božjih

zapoved, dajejo postave v katoliški cerkvi, in podučujejo cerkvene poglavarje, kako imajo govoriti svojim vernim; trebuho-pasni in meseni ljudje oznanujejo zatajevanje samega sebe in se potegujejo za pravico; ljudje, ki govoré resnico in se potegujejo za pravico, so nevarni ljudje, ki dražijo ljudstvo in kalé mir in vzajemnost. Tisti, kdor pravi, da je kerščanstvo podlaga vsemu državnemu in družinskemu življenju, tedaj tudi otroški izreji, je zatemnjenec, je nevednež, sovražnik omike in napredovanja, on razširja temo po svetu; vendar pa se v sv. pismu kerščanska vera imenuje luč, ki razsvetljuje slehernega človeka, ki v njo veruje. Svet se ponša s svojo svobodo in učenostjo, vendar pa ni človek nikdar večji suženj, kakor tačas, ki mu gospodarijo strasti in požljivosti. V omikanem 19. stoletji Izmael uči in gospodari, priprosti Izak ga pa verno posluša in vboga. Vertoglavec se poslednjič zverne na tla; tako se tudi bojim, da bi sedanji svet ne telebil na tla; naj bi si vendar pred iskal stalnega sedeža.

Svet je vertoglav, pa tudi otroški svet je vertoglav. Včasih smo svoje učitelje vendar kaj spoštovali, a sedaj pri mladini ne pomaga ne lepa, ne ojstra beseda. Uči se še nekaj, a kaj pomaga, če pa zavoljo tega ni boljša, temuč večkrat še nerodnejša. Kamorkoli le po svetu pogledam, ne vidim drugega, kakor samo vnajnost; vse se dela in godí le na videz, le na oči, le za ta svet, vse le iz sebičnih namenov, malokje pa kaj iz pravega kerščanskega nagiba. Namesto kerščanskega življenja vidim le prazne oblike njegove, namesto kerščanske pobožnosti le njeno krinko, namesto krepostnega življenja po kerščanski veri le puhle besede: človečnost, vljudnost, olika itd. Ljudje so podobni pobeljenim grobom: zunaj steljejo cve-tice, znotraj pa je ostudnost.

Modrijan Diogen je pri belem dnevu s svetilnico v rokah po mestnih ulicah človeka iskal. Koliko časa da ga je iskal in če ga je poslednjič najdel, ne vem, a to vem, da bi ga jaz ne najdel, ko bi ga tedne in mesce iskal. Ljudje si niso odkritoserčni; na videz so sicer med sabo prijazni, pa eden drugemu vkljub delajo, in si grené življenje.

Iščem človeka pri sobratih, pri učiteljih, a kje ga bom najdel! Nekteri so nevedni, in taki hočejo biti; drugi za vse bolj skerbé, kakor za šolo; tisti pa, ki več znajo, so pa ošabni in se nad svoje brate povzdigujejo, in vse, kar ni od njih in

po njih misli, je zaničljivo in zasmehljivo, svet jih nikdar dosti ne čisla in ne hvali. Ni je med učitelji prave složnosti in vzajemne delavnosti, kako hočemo tedaj, da bi bila mladina dobra in da bi lepo napredovala; vsak za se misli, da ni ga modrejšega pod solncem od njega. Tudi nad duhovnimi, ki bi imeli biti nam vzor, sem se zmotil in prevaril. Odsihmal, od kar so nekteri ošabni učitelji zoper duhovne tako in tako govorili, me tudi moj prednik nikdar več prijazno ne pogleda; nobena reč mu ni prav storjena, in pri vsaki priliki mi očita: „Vi učitelji ste ošabni, napuh pa gre pred padcem“. — Kaj jaz morem za to, če so nekteri kratkovidni učitelji menda bolj da so svojo učenost (?) pokazali in si po svojih mislih pot do boljših služeb pripravljali, kakor pa iz prepričanja govorili, da nočejo več pod cerkvenim nadzorništvom stati, ker niso več maloletni. Jaz se za vse njih govorjenje toliko brigam, kakor za lanski sneg, in nisem nikdar poslušal, kaj je šega, da se po svetu govori; mislim pa, da bi duhovni naj prej pred svoj prag pogledali, in ako bi tu dobili kaj smeti, naj bi skerbno pometali in pometli; potem bi pa tudi mi rajši pred svojim pragom pometali. — Vidiš tedaj, da še človek v svoji domači hiši pri sobratih ne najde človeka, in da se še celó včasí nad svojimi predniki moti; pa kaj čem začeti? Drugega stanú si ne bom iskal, učitelj ostanem, dokler bom živel; vesel sem, da sem prišel k učiteljskemu stanu, ker naukov ne učim z merzlim srcem. Sedajnost me tudi nič ne skerbí, a kaj bo za prihodnost? Še sedaj mi moja težavna služba večkrat preseda, denarja mi tudi vedno več primanjkuje, kakor ostaja za vsakdanje potrebe. Postaral se bom, in kdo bo potem maral za me? Svetovali so mi nekteri, da naj si poiščem družice v življenji, da dva človeka ložeje prenašata bremena v življenji, kakor pa eden, a vprašal sem jih, kaj mislite, ali bom potem sebi izročeno mladost bolje podučeval, kakor sedaj? Vendar me pa skerbí dolga bolezen in starost, kdo mi bo tačas stregel, kdo zatisnil moje trudne oči, ko se bom enkrat ulegel k smertnemu spanju?

Kaj mi je vendar storiti! iz sveta ne morem iti, vendar se bojím, da bi se pri taki vertoglavnosti na svetu tudi meni ne začelo v glavi verteti. Kam bi šel iskat ljudi, ker jih ne najdem med svojimi sobrati in tovarši?

Povej, kaj bi li storil
tvoj Svétapotrebni.

Spodbudna pisma.

„Res da čerka le mori,
Da le duh duhá živí,
Kot telo pa duši služi,
Tak se čerka z duhom druží!“
Znojemski.

II. Pismo.

Priserčni moj!

Zeló me veseli, da te je moje prvo pismo tako hitro prebudilo. Sej sem imel vendar prav, in se nisem motil, ko sem rekel, da si ti verl mladeneč! Zdi se mi, da imaš le tako lastnost; če te človek vedno ne dreza, pa si koj bolj merzel. Pišeš mi, ljubi moj! da bi ti jaz liste letošnjega „Tovarša“ po pošti pošiljal. Priserčno rad ti bom spolnoval to željo, in če želiš, ti pošljem tudi vse dosedanje „Tovarševe“ tečaje. Mislim pa, da bi bilo dobro, ako bi ti sam hodil k meni po „Tovarša“, sej nisva daleč narazen, in jaz bi prav rad večkrat s teboj govoril. Vidim, da imaš veselje do branja; dovoli, da ti sedaj tudi o branji kaj povem. Vem, da se še iz najnih šolskih let spominjaš, kako nam je naš učenik priporočeval, kako da naj beremo, da nam bo branje koristilo. Večkrat je djal: „Kedar kaj berete, morate tako brati, da vam bo branje kaj koristilo. Berite s peresom v roki, in vse, kar dobite v berilu dobrega, si zapisujte v posebno knjižico, ktera naj vam bo potem prava prijateljica v vseh okoliščinah“.

Preljubi! Čerka je mrtva, duh pa je, ki oživlja. Dobro premisli in prevdari besede pesnikove, ki sem jih postavil na čelo današnjemu listu! Kedar se čerka druží z duhom, to je, če duh premišluje, presojuje in prevdarja to, kar mu čerka predstavlja in naznanja, takrat nam branje koristi. — Ako v spisih iščeš resnice, jo boš najdel; ako bi pa bral le zavoljo kratkega časa, ti pa po pravici povem, da ti tako branje več škoduje, nego koristi, kajti tako ne razumeš, kaj ti berilo hoče povedati, in kmali se brati naveličaš. Tudi nikdar prepogosto in preveč ne beri, kajti tudi to ti škoduje, ker ne moreš vsega prebaviti, kar bereš. Prenasitiš se branja enako detetu, ki se sladčic prenajé. Pri branji se ravnaj po natančnem redu. Nikoli ne začenjaj kaj drugega brati, preden ene reči ne dokončaš, če ne, se ti bo gradivo zmedlo in zmešalo. Ako redno bereš, ti gre vse po versti, kakor pri zidarji, ko se kamen na kamen polaga. Ena reč ti pojasnuje drugo in razlaga, in tako

vse lepo napreduje. Prevdarjaj, preišluj, primerjaj reč k reči, kedar nehaš kak spis brati, in ga dokončaj. Kar ti, dragi moj, tukaj svetujem, mi je poterdila moja lastna skušnja. Tudi jaz sem bil pri začetku zeló neroden pri branji. Vse bi bil na enkrat rad vedel in znal; zato sem dosti bral, toda brez kakega reda in namena. Pa tako branje mi ni nič koristilo, in me tudi prav nič ni podučevalo. Počasi sem se zazibal v tako imenovano mehanično spanje, in morda bi še dandanes dremal v tem spanji, ako bi me ne bil predramil in zbudil neki spis v „Učit. Tovaršu“*). Vse drugače sem potem bral, in verjemi mi, ljubi moj, da mi je potem branje prav veliko koristilo. Kako da se imaš pri branji vèsti, ako hočeš, da ti bo kaj koristilo, o tem govori tudi „Tovarš“ v 16. listu leta 1863. — Stori tedaj, preljubi, kar ti svetujem, in videl boš, koliko boš imel koristi od branja dobrih spisov.

Da si mi zdrav!

Ves tvoj

J. Zarnik.

Književstvo.

„Die Satz- und Wortlehre in praktischen Vorträgen“. Von Ferdinand Bachmann, Lehrer an der Prager k. k. deutschen Muster-Hauptschule. Prag. Verlag von Carl Reichenecker. 1868. (2. natis.)

Ta knjiga kaže pripravnikom in početnikom v učiteljstvu, kako bi se moralo obdelovati slovniško gradivo pri berilnih vajah za nemški jezik v šoli, da bi doneslo obilo dobrega in tečnega sadú. Cela knjiga razpada v dva glavna dela in v en dodatek. Pervi del obsega stavkoslovje (Satzlehre), drugi del: besedoslovje (Wortlehre), in v dodatku se nahaja mnogo izverstnih zgledov o razlaganji ali analiziranji stavkov in njegovih obstojnih delov.

Pervi oddelek se pričinja s prostim, golim stavkom, katerega pisatelj sintetično precej obširno in lahko umevno razlaga; potem prehaja k razširjenim, zloženim in okrajšanim stavkom, ter sklepa prvi oddelek z mnogimi stavkovimi podobami ali obrazi. Glavna pravila so v tej knjigi skoz in skoz z debelimi čerkami

*) „Tovarš“ 1863. I., 4. l.

natisnjena, in vsaki vaji je dodano mnogo izbranih zgledov s primernimi nalogami za šolsko ali domačo rabo.

Drugi del omenjene knjige ima besedoslovje, in začenja najpred s samostalnikom, ter prehaja potem k drugim razpolom nemškega govora. Tù je marsikaj dobrega gradiva, ki ga more tudi učitelj prvega, a posebno drugega razreda pri berilnih vajah vporabiti. Tù moram še omeniti vajo o zlogih in razlogovanji, ki se nahaja na strani 122.; to vajo bi moral vsaki učitelj prav dobro in temeljito prebrati, ker ravno pri nas najdejo se dostikrat otroci, ki iz šole izostavši ne znajo besed pravilno v zloge ločevati, in tega je le učitelj kriv, ki ni omenjenega pravila jasno in dostojno raztolmačil. Vse to razlaga g. pisatelj po lahki in zelo zanimivi poti, z mnogimi vprašanji tako živo in mikavno, da že samo njegovo napeljevanje otroke k pozornosti spodbuja. Na koncu ima ta knjiga še poseben dodatek, na katerem se nahajajo mnogi zgledi o razkladanji stavkov in njegovih delov. Ker je v tej knjigi teorija o izdelovanji različnih stavkov jako zanimiva in pa lahko umevna, in ker je tudi metodično ravnanje v tej knjigi v vsakem obziru praktično, tedaj to 255 strani obsegajočo in z bogatim gradivom napolnjeno knjigo priporočamo vsakemu učitelju, ki se hoče sam vaditi v nemščini, ali pa, če jo uči v šoli.

Theoretisch - praktische Anleitung zum Schön- und Schnell-Schreib-Unterrichte von Joh. Bapt. Levec.

Levčevi slovenski zgledi za lepopisje so vsem učiteljem dobro znani. Tù govorimo tedaj nekaj o njegovih zgledih za nemško pisanje. Ta navod v lepo- in berzopisji je tako umno in praktično sestavljen, da mu do sedaj še ni enakega bilo. G. Levec kaže obširno in prav lahko umevno, kako se posamesne čerke ena iz druge razvijajo in posnemajo, in kako je treba koj iz početka otroke k pisanju pripravljati, da pozneje pišejo lično in urno. V navedenem navodu, na strani 12. se nahaja tudi popolen nauk, kako se mora ravnati, ako se otroci učé po tako imenovani in že večkrat priporočevani meri ali po taktu pisati. Ako se nadalje še pomisli, da se dan danes veliko gleda na lično in spretno pisanje, posebno pri učiteljih, so gotovo Levčevi zgledi vredni, da jih vsem učiteljem, posebno pa učiteljskim pripravnikom prav živo priporočamo. (Dobivajo se v knjigoprodajavnici g. Giontini-ta po 35 kr.) (T.)

Dopisi in novice.

Iz Ternovega pri il. Bistrici. Na, „Tovarš“, tukaj nekaj iz moje potne torbice! Spravil sem svoje reči v kraj, in — hajd k slovesnemu sprejemu Maksovega trupla v Terst! Moram pa častitim bralcem povedati, da se nisem vozil enako kakemu veljaku, ampak capal sem peš do železne postaje Divače, blizu šest ur hodá od Ternovega. Zakaj da se nisim vozil, ugame vsak, ako mu povem, da sem učitelj na deželi s pičlimi dohodki. Kajti, znano nam je, da so za nas učitelje premalo novcev nakovali. Pa naj bo, kakor rado! Videl sem v Terstu vse slovesnosti ravno tako, kot kaki bogatin, ki se je v Terst po železnici v prvem razredu na mehkem stolu pripe-ljal! Hočem tukaj ob kratkem povedati, kaj sem vse v Terstu videl. V četrtek, 16. preteč. m. po deveti uri je pripeljala fregata „Novara“ lepo okinčana, truplo nesrečnega mehikanskega cesarja v Terst. Bilo je viditi na fregati namalanega nekaj iz njegovega življenja, postavim, kako so ga vstrelili itd. Pri morji, kjer so truplo djali na suho, je bil narejen lep most, in poleg tega mertvaški oder, kamor so potem trugo postavili. Iz tega odra so potem trugo djali na lepo okinčani mertvaški voz, na katerem so potem cesarjevo truplo v mesto peljali. Verh voza je bila krasna zlata krona. Ko je bilo vse v redu, so pe-ljali truplo lepo po časi v cerkev sv. Justa. Voz je peljalo 6 černo oblečenih konj. Truplu so prišli do morja naproti nadvojvoda Ludovik Viktor in drugi visoki gospodje, tudi prečastiti oo. kapucini, teržaški škof in njegovi korarji in veliko drugih duh. gospodov. Ko se je voz za-čel premikati, so za njim lepo se izverstili: Nadvojvoda L. Viktor, Tegethof s spremstvom, mnogo drugih vojaških gospodov, škof in ko-rarji, gg. oo. kapucini, drugi gg. duhovni itd. Jako krasen je bil ta sprevod! Vojaki so bili lepo vversteni poleg morja. Drugega ljudstva pa je bilo toliko, da se je vse terlo. Še celó po strehah in barkah je bilo mnogo ljudstva zbranega. Godle so žalostinke tri vojaške godbe. Streljanje topov, milo zvonjenje zvonov iz vseh zvonikov in ža-lostni černi perti, ki so iz oken doli viseli, vse to me je jako v serce ganilo, in milo sem zdihnil: Blagi, nesrečni Maks, počivaj mirno v boljšem kraju!

Potem sem malo Terst ogledal, in ob 3. uri popoldan sem šel že zopet nazaj proti domu. Od Občine proti Sežani doidem nekega voznika, in poprosim ga, da bi me na voz vzel, kajti čevlji moji so tako verlo mojo mast lizali, da sem bil ves čotast; pa neusmiljen voznik se me ne usmili, in se mi še posmehuje, ko me vidi po cesti brésti. Pridem do Sežane, potem pa jo mahnem po stranski cesti k mojemu dragemu prijatelju. Prijatelj me je zeló vesel; prinese mi vina, da se malo pokrepčam, in tudi po noči ostanem pri njem. Drugi dan se zgodaj napotim proti Divači. Od Divače do Vrem sem bil pismo-nos, kajti g. poštar v Divači mi je toliko pisem za Vrem naložil, da sem je komaj cefral proti Vremu, posebno ker je bila še slaba pot. Menda vže 3 mesce ni živa duša iz Vrem po pisma prišla! Ker mi ni bila cesta od Divače proti Vremah dobro znana, zato poprašam ne-

kega moža, ki je ravno iz hleva gnoj kidal, kje je prava pot proti Vremah. Mož me ščukasto pogleda in zamemra: „Da pert der bore Bek, ma morkens, das es der Bek net falen“, t. j. „To je prava pot, pa pazite da ceste ne zgrešite!“ Komaj sem to plantano nemščino razumel; mislil pa sem si potem: Mož, bolje vam je vso zimo gnoj kidati, nego se tako gerdo po nemški spakovati! — Ko v Vreme pridem, oddam breme, ki sem ga iz Divače prinesel, ter grem proti svojemu domu.

I. Zarnik.

Iz Planine. Že dolgo časa nam ni naš „Tovars“ nič povedal o naši družbi v pomoč učiteljskim vdovam in sirotam. Zeló radi bi zvedeli, kako kaj ta družba napreduje. „Tovars“ nam bo zeló ustrezal, če bo večkrat kaj povedal o tej družbi. Ko smo bili pri učiteljskem zboru, so vsi učitelji, ki so udje te družbe, — gospod dekana prosili, da bi tudi to v zapisnik postavili, da učitelji vljudno prosijo, da bi odbor imenovane družbe pokazal sklepni račun, ker 7 let je že preteklo, kar se je družba ustanovila, pa do danes nismo videli še nikakoršnega računa. Na Českem, kjer je več takih družeb, dajejo družbe račune, ki jih je že večkrat „Oesterr. Schulbote“ prinesel *).

L. Bo—č.

Od podnožja gorenskih planin o pričetku mesca januarja 1868. Večina tistih mož, ki so se bili lanskega leta mesca septembra zbrali na Dunaji pod imenom „Lehrertag“, je bila ljudskim učiteljem podpisala šmencan kumerno spričalo. Mislil bil človek, da ker nekteri Dunajčani vidijo edino le v nemškem elementu vso omiko in ves ljudski blagor, da bo „Lehrertag“ vsaj nemškim učiteljem dal kako spredstvo, ter jih malo bolj milostljivo sodil: pa glej nezgode! čez vse, bodi si Nemec, Slovan, Madžar, Talijan ali kdor koli si bodi; — čez vse je bila stekla enaka sodba, ki se glasi: „niks nuc“. — Privošili bi kakemu zmed tistih gospodov vekačev, ki so v dunajskem učiteljskem zboru vedeli toliko žvekati o pomanjkljivosti ljudskih šol, da bi jih vsaj za en teden vtaknili ko učitelje v kako ljudsko šolo; prima-ruha! sto stavim na eno, da bi ne zinili nikdar tudi ene več, razun k večjem, ako bi hotli dati resnici čast, da bi djali: Ljudski učitelji so terpini v naj bolj popolnem pomenu te besede. Le pride naj kaki tak modrijan — hlastáč v ljudsko šolo s kakimi 100 ali še več otroci (in koliko je po Slovenskem taci!), naj 2, tudi 3 razrede podučuje ob enem, in sicer naj več otroke, ki od doma ne prinesejo tudi toliko vednosti ne, kolikor je za nohtom črnega, potem bo videl, če je tudi popolno slep, zakaj šole ne rodijo tistega in toliko sadú, kakor ga je želeti. Govorí, — pa kaj pravim — govori, — klati in hrústa se lahko marsikaj, ali kdor djansko skuša, ta vé, kako v marsikaki šoli pri resnično neumornem trudu in — skoraj bi rekel — pri kervavi prizadevnosti učiteljev sad le pičel pičel ostane. Je pač resničen slovenski pregovor, da „Bog darí delí!“ — pa kaj prašajo dandanašnje

*) „Tovars“ je o tej družbi že veliko govoril, in bo tudi sedaj priobčil rad vse, kar bo o njej vedel. Vredn.

visoko učeni dunajski modrijani za slovenske pregovore? — Lahko bi pa vprašali tudi dunajske zijalce: Ali je po zunajnih državah, kjer so šole po njih razsodbi in hvalisanji izvrstno vravnane in osnovane, vse res popolnoma, vse brez madeža? Časniki nam donajajo novice iz vseh pokrajin in držav cele Evrope; pa mnogokrat beremo od tam o siromištvu, revščini, sirovosti, neobtesanosti, hudobijah, pobojih, morijah itd. še dobro o toliki ali še večji meri, kakor se čuje to pri nas na Avstrijskem. Dajte nam, učenjaki, odgovor, od kod izvira v deželah „inteligencije“ to zlo? Vprašamo dalje tudi še (naj se nam ne zameri): Aali je tam gori na Nemškem, v tako zvanem „Reich-u“, konec leta pri toliki „idealni“ oliki vsaki šolar „premijan“? Če je temu tako, potem blagor vam, vi nemški knjigoteržci in bukvozezi! Vi gotovo poznate pri toliki obilni prodaji in zaslužku ob sklepu šolskega leta tisto deželo, v kateri se „cedi mleko in med“.

Pa pustimo to besedovanje! — sej vemo, kaj Dunaj dandanašnje tróbi, in kaki duh véje z malo izjembo tam gori. Katolik, zvesti kristijan biti, to ni nič več „modern;“ luč vere je mnogim le tema, torej vpijejo, da bi se jim usta kmali do ušes pretergale: „Bildung! Aufklärung! Licht! Intelligenz“, in kdo vé, kaj še vse! Ja, res, manjka jo „Bildung-e“, pa kje? Tam, kjer vere ni.

Učitelji slovenski! nastopili smo novo leto, ki nam bo gotovo mnogokrat ponujalo priliko, skazati se v tem, česar so nas naše ljube, verle, skerbne, bogoljubne slovenske matere učile. Storimo in spolnujmo zvesto to! Prizadevajmo se napredovati, pa le v tem, kar spoznamo, da služi nam, in naši nam v poduk in odgojitev izročeni mladini v dušni in telesni prid. Prilik k temu ima malokdo več, kakor ravno ljudski učeniki. — Kdor pa nam bo kvasil o „liberalizmu“, o „Fortschritt im Sinne des Zeitgeistes“, — „Trennung der Schule von der Kirche“ itd., ne menimo se z njim; naš edini odgovor za take „čencónaste razsvetljence“ naj bo: „niks nuc!“

Rodoljub Podratitovski.

Iz pod Kuma. *) (Pomagajte sirotam ticam!) Dovolí „To-varš“, da ti pošljem to pismice, v katerem prosim pomoči ubogim živalicam, ki ravno sedaj v naj večji potrebi lakote merjejo. Huda zima je prignala množice večjih in manjših tičev v dolino in ravnino. Uboge stvari pa tudi tù na ravnem nimajo kaj jesti, ter od mraza in pomanjkanja žalostno poginjajo. Vsaki dan vidimo zjutraj pri cestah in za plotmi na tleh ležati mnogo zmrznjenih ščinkovcev, sternadov, senic, kosov, tašic itd. Vsi vemo, koliki dobrotniki so ti tiči po letu na naših vertih; kažimo se jim sedaj hvaležni s tem, da jim v tej prehudi sili kaj jedi podarimo. Mati ali dekla, kedar brišeš po kosilu ali južini mizo, verzi drobtine in male ostanke skozi okno na dvorišče; otroci, nabirajte skorjice kruha, kak merzel krompir, kako zernice žita itd. in metajte pod steno ubogim stradalcem; hvaležni vam bodo po letu za to!

Tičar.

Iz Ljubljane. Razpis prečast. knezoškofijskega konzistorija od 31. dec. preteč. l. s štev. 1959/481 naznanja, da je v bukvarnici Aratarjevi (Artaria et Comp.) sedaj še prišel na svetlo peti vezek Steinhauser-jevega atlasa, ktereja je sl. vlada že vlani uči-

*) Zakasnjeno.

teljem priporočevala. Ta peti vezek velja 1 gl. 35 kr.; posamni listi pa se prodajajo po 15 kr.; vseh pet vezkov vkup pa velja 4 gl. 60 kr.

— Neki „neduhoven“ piše v 3. l. let. „Zg. Danice“ o bratovščini sv. Cirila in Metoda, in med drugim pravi: „Vpišite vsak svojo šolo v bratovščino ss. Cirila in Metoda, in opravljajte vsaki dan vestno s svojo mladino z vso mogočo pobožnostjo bratovsko molitev!“ ... „Iz dna duše želim, da bi teh verstic ne preziral noben slovenski g. katehet in učenik, in da bi ss. Ciril in Metod letošnji praznik svojega godovanja imela toliko novih udov svoje prelepe bratoljubne bratovščine, kolikor šteje slovenska zemlje šolske mladine, in otroci naj vsaki dan skupaj glasno bratovsko molitev opravljajo“ ... „Upamo, če tudi verli „Uč. Tovarš“ naš svet za svojega sprejme in šolam priporoči, se bosta slavna svetnika na letošnji dan svojega godu z dopadanjem ozirala z nebés doli na naš blagi mladi slovenski zárod“. — „Uč. Tovarš“ sprejme sicer ta svet za svojega, toda prederzne se, da ga takole preuredi: Priporoča naj se v šoli lepa bratovščina ss. Cirila in Metoda, toda bolj odrasli mladini, kateri se že more dopovedati, kaj je razkolništvo itd. To bi bilo primerno v nedeljski šoli, ali še le takrat, kedar mladina šolo zapušča. Da bi pa mali otroci vsaki dan v šoli bratovsko molitev glasno opravljali, se nam ne zdi primerno. Kdor je imel z raznimi otroci v mnogih krajih opraviti, nam bo priterdil, če rečemo, da skupna, glasna molitev pri otrocih v šoli nima kaj vspeha, in da se redko kje in kdaj prav spodobno opravlja. Sicer pa bi rekli: Učitelj naj take in enake pobožne vaje pri mladini prepušča navadno raji katehetu ali sploh duhovnemu šolskemu predniku.

— Naš tovarš, g. L. Belar, nas je zopet razveselil z nekim svojim delom. Dal je na svetlo „M. Polko“, katero je že c. k. vojaška godba s pohvalo igrala. Prodaja jo g. skladalelj sam po 30 kr. Kdor si jo kupi, je bo vesel.

Premembe v učiteljskem stanu.

V ljubljanski škofiji. Postavljeni in prestavljeni so gg.: Franc Cerrar, pomočni učitelj v c. k. normalki v Ljubljani, za podučitelja v glavno šolo v Kočevsko mesto; Valentin Kumar, namestni učitelj v Idriji, za podučitelja in cerkvenika v Teržič; Karol Demšar, učitelj v Senožečah, je za trdno postavljen. — Preč. g. Ignaci Holzapfel, dekan v Ribnici, je umrl. R. I. P.!

Listnica. G. Fr. E. na Ž. in vsem, ki poprašujejo po napevih: „Tovarš“ bi iz serca rad prinašal napeve in tudi druge potrebne priloge, ako bi mu bilo le mogoče pri tolikem pičlem številu svojih naročnikov. Notni tisk je bolj zamuden, in tedaj dražji od navadnega tiska; vendar upamo, da bo „Tovarš“ kmali prinesel več lepih napevov. Prosim, poterpote nekoliko! — G. Fr. J. v M.: „Cecilija“ se še dobiva pri Gintinetu. Pervi vezek velja 4 gl. 20 kr., drugi pa 2 gl. 50 kr. — G. J. H. v St. A.: Smo Vam poslali. — G. Iv. Z. v T.: O spisu: „V.“ morda v pismu. — G. L. B. v P. in drugim, ki nas to in uno prašajo: Prosim, poterpote! Ne moremo vsemu kaj!

Odgovorni vrednik:

Andrej Praprotnik.

Tiskar in založnik:

Jož. Rudolf Millo.